

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

[7.6.88]

ע"א 738/85

בפני: הנשיא מ' שמגר, השופטת ש' נתניהו, השופט א' גולדברג

1. קיו.אס.אס. פיתוח תמונות תוך שעה ישראל בע"מ

נגד

1. קרן השרון בע"מ

2. חנה סידלמן

3. עמליה בר

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל-אביב בתיק המרצת פתיחה 523/85 שניתן ביום 15.10.85 על ידי כבוד השופט אלוני

עו"ד צבי הר נבו - בשם המערער

עו"ד עדי זרנקין - בשם המשיבות

פסק – דין

השופטת ש. נתניהו:

1. המערערת היא בעלת הזכות הבלעדית לשווק ומכירה בישראל של מכונות צלום מתוצרת "נוריסטו". היא מכרה למשיבות מכונה כזו עם ציוד עזר ואביזרים. המשיבות רכשו אותה (לידיעת המערערת) לשם מתן שרותי צלום ללקוחות והתקינו אותה בחנות שפתחו למטרה זו ברמת השרון. מדובר במכונה יקרה שהמשיבות שלמו עבורה (ועבור שרותי יעוץ, הדרכה, אחריות לשנה וכדומה) סכום נכבד של 90,000 דולר. בחוזה שנחתם בין הצדדים נכלל הסעיף הבא:

"11. החברה (המערערת - ש.נ.) בין במישרין ובין בעקיפין מתחייבת שלא למכור מכונה נוספת של נוריסטו המשמשת למטרה לשמה נרכשו המכונות לאדם או גוף אחר, ברמת השרון, רעננה, הרצליה וכפר סבא במשך 20 שנים מיום התקנת המכונות אצל הקונה (המשיבים - ש.נ.)."

משנודע למשיבות כי בדעת המערערת לפתוח ברעננה חנות לשימוש במכונה כזו לאותה מטרה, פנו בהמרצת פתיחה ובקשו צו מניעה האוסר עליה לעשות כן. בית המשפט המחוזי נענה לבקשה ומכאן הערעור. שתיים הן השאלות המתעוררות כאן. האחת - האם האיסור שנאסר על המערערת בסעיף 11 של החוזה, למכור מכונה נוספת לאותה מטרה, חל גם על שמושה שלה עצמה במכונה למתן שרותי צלום ללקוחות בחנות שתפתח לעצמה. והשנייה - האם הגבלת המקום והזמן שבסעיף 11 היא סבירה.

2. השופט המלומד סבר כי "יש ממש כלשהו בטענת המבקשות (המשיבות כאן - ש.ג.) על דבר אי בהירותו של סעיף 11 של ההסכם" ולכן התיר הגשת תצהירים נוספים כבקשת המשיבות, כן היה רשאי להחליט כדי לאמוד את דעת הצדדים מתוך הנסבות, כשהיא אינה משתמעת מתוך החוזה (סעיף 25 לחוק החוזים חלק כללי, תשל"ג – 1973).

אי הבהירות היא בשאלה הראשונה.

הגרסה על פי התצהירים שהוגשו מטעם המשיבות היא כי סוכם בין הצדדים כי ההגבלה על המערערת תחול על "כל סוג של הצבת מכונת צלום נוספת ומתן שרותי צלום על ידי המערערת" באזור שבו מדובר, וכדי למנוע התחמקויות והתחכמויות הוסיפו את המלים ב"מישרין ובעקיפין". בתצהיר התשובה מטעם המערערת, נאמר לעומת זאת:

"It was never mentioned or discussed that the company will not be allowed to open a photo shops (!) giving photo services, without a machine being part of those stores".

אני מוכנה להניח לטובת המערערת כי נפלה כאן טעות ואת המלה "without" יש להחליף במלה "with". התצהירים וחקירות העדים מעלים שתי גרסות סותרות. השופט המלומד הגיע לדעה כי סעיף 11 נועד להעניק בלעדיות בהפעלת המכונות במקומות שפורטו בו, כי מדובר אמנם על מכירה "לאדם או גוף אחר" אך את כוונתם האמיתית הנ"ל בטאו הצדדים בשימוש בתיבה "בעקיפין". נראה שבכך העדיף את הגרסה מטעם המשיבות והסיק כי כוונתם האמיתית של הצדדים הייתה למנוע הימצאותה של המכונה ברשות כל אדם זולת המשיבות, שאם תגרוס אחרת, יתרוקן סעיף 11 מתוכנו.

אינני רואה סיבה להתערב בכך. אמת נכון הדבר כי הוראה המגבילה את חפש העסוק יש לפרש בצמצום, אך כשזה אמד הדעת של הצדדים, ורשאי היה השופט המלומד לקבוע כי כזה הוא, אין מדובר לא בפירוש מרחיב ולא בפירוש מצמצם אלא בפירוש הנותן ביטוי לכוונתם ולרצונם של הצדדים. ניסיונה של המערערת להפעיל את המכונה בעצמה ולהתחרות במשיבות באזור שבו נתנה להן בלעדיות אינה מתיישבת לא עם אמד הדעת של הצדדים וגם לא עם ההגינות המסחרית.

גם בהעדר ראיה על אשר סוכם במו"מ בין הצדדים הייתי מוכנה לאמץ את הפירוש שנתן השופט המלומד לסעיף המגביל. אין זה אלא חסר תם לב מצד המערערת לנהוג אחרת ולנצל את העובדה שנוסחו המילולי אינו אוסר במפורש גם עליה עצמה להתחרות במשיבות.

3. אשר לשאלה השנייה, סבירותו של התנאי המגביל, מקובלת עלי החלטתו של השופט המלומד כי תנאי זה הנו סביר מבחינת המקום ומבחינת הזמן (והשוה ע"א 4/74 ברמן משרד הובלות פד"י כ"ט (718)).

נתן לומר כי ככל שאחד משני התנאים מטיל הגבלה מצמצמת יותר, כך תראה הרחבתו של האחר סבירה יותר. ככל שההגבלה הגיאוגרפית מצומצמת יותר כך הגבלת הזמן שתקבל כסבירה תוכל

להיות ארוכה יותר. ולהיפך - ככל שהגבלה תחול על אזור רחב יותר, כך ארך הזמן הסביר להגבלה יהיה קצר יותר. כשמדובר באזור המצומצם של רמת השרון - הרצליה - רעננה - כפר סבא, תקופת זמן של 20 אינה בלתי סבירה, לא בין הצדדים עצמם, אף לא מבחינת טובת הצבור. לעסקה שנעשתה צריכה להיות כדאיות מסחרית. לרוכשי מכונה יקרה כזו סביר שתינתן זכות בלעדית לנצל את שרותי המכונה באזור מגבל ולאורך זמן קצוב כדי שלעסקה תהיה נפקות כלכלית. אין כל ממש בטענה כאילו המשיבות לא נתנו תמורה בעבור הבלעדיות שנתנה להם בתנאי המגביל. בהנחה שדרושה הייתה תמורה לכך לפי חוקי החוזים, הרי הסכום שהמשיבות שלמו עבור המכונה שולם על פי תנאי החוזה ואלה כוללים גם שירותים נוספים וגם את הזכות הבלעדית לניצול המכונה, כאמור שם.

4. לא מצאתי ממש גם בטענה אחרת - כאילו לפנינו הסדר כובל שלא אושר על ידי המועצה לפי חוק ההגבלים העסקיים, התשי"ט – 1959. לפנינו הסדר בין ספק ורוכש שמתקיימות בו כל הדרישות של סעיף 10(א) של החוק הנ"ל הקובע שהסדר כזה אינו הסדר כובל.

5. הייתי דוחה את הערעור ומחייבת את המערערת ללשם למשיבות את הוצאותיהן בסך - 4,000 ₪ צמוד ונושא רבית מהיום.

הנשיא מ. שמגר: אני מסכים.

השופט א. גולדברג: אני מסכים.
הוחלט כאמור בפסק-דינה של השופטת נתניהו.

ניתן היום, כ"ב בסיון תשמ"ח (7.6.88).